

A Nobel-díjról — még egyszer

Lapunk május 20-i számában Meditáció a Nobel-díjról címmel cikket közölt dr. Szabó Tibor és dr. Zallár Andor. Munkatársunk, Sandi István nem értvén egyet a szerzőpáros által leírtakkal, ellenvéleményének adott hangot június 9-i számunkban Nobel-díjas ha-

Gróf Róza
felelős szerkesztő
Szegedi Egyetem Szerkesztősége
Szeged
Dugonics tér 12.

Igen tisztelt Gróf Elvtársnő!
Lapjukban megjelent „Meditáció a Nobel-díjról” c. cikkükre Sandi István a lap július 9-i számában megjelent hozzászólására — érzelmekre építő, sértően kioktató modora miatt — nem kívánunk reflektálni. Főleg fiatalokból álló olvasótáboruk helyes tájékoztatásának biztosítására viszont kérjük, hogy az Akadémia folyóiratában, a Magyar Tudomány 1984. évi 4. számában az e témában megjelent összefoglaló cikket teljes egészében leközzöljön szíveskedjenek. Az összefoglaló cikk szerzője Pető Gábor Pál a Népszabadság munkatársa.

Végezetül sajnálattal észrevételeztük, hogy a t. Szerkesztőség Sandi István cikkét ilyen formában közlésre alkalmasnak találta.
Dr. Szabó Tibor sk. Dr. Zallár Andor sk.
Mell: 2 old. másolat

A „mi” Nobel-díjasaink

Most már szinte menetrendszerűen ismétlődik évről évre: közzéteszik az új Nobel-díjasok névsorát, azután valamelyik (esetleg több) magyar lap cikkeket közöl az addigi Nobel-díjasok nemzetiség szerinti megoszlásáról, majd egy idő múlva megjelenteti egy olvasója levelét, aki kiigazítja, „pontositja” a cikket. Ez a kiigazítás pedig mindig a magyar, illetve magyar „származású” Nobel-díjasok számára vonatkozik: minden módon növelni igyekeznek azoknak a Nobel-díjasoknak a számát, akiket valamiképp összefüggésbe lehet hozni Magyarországgal.

Ezek a törekvések ténybelileg nagyon gyenge lábon állnak, a mögöttük — sokszor tudattalanul — meghúzódó igyekezet, pontosabban érzelm, indulat pedig nem aggasztónak tűnik.
Az idei levél (Heti Világgazdaság, 1983. november 19.) nem kevesebb, mint hét Nobel-díjjal kívánja gyarapítani büszkélkedésünk „aranyalapját”: az egyetlen vitathatatlan magyar Nobel-díjas (Szent-Györgyi Albert, orvosi, 1937.) mellé odasorolja a következőket (időrendi sorrendben): Lénárd Fülöp (fizika, 1905) Bárány Róbert (orvosi, 1914), Zsigmond Richárd (kémia, 1925), Hevesy György (kémiai, 1943), Békésy György (orvosi, 1961), Wigner Jenő (fizikai, 1963) és végül Gábor Dénes (fizikai, 1971).

Fantasztikus, hogy milyen vegyes lista ez — mármint abból a szempontból, hogy miért tekintik magyarnak a leírtó a felsoroltakat. Hiszen Bárány Bécsben született, ott végezte az egyetemet is, mindig ausztriai és német klinikákon, kórházakban dolgozott, majd amikor orosz hadifogsága idején neki ítéltek a Nobel-díjat, az Osztrák-Magyar Monarchia a kisujját sem mozdította meg érte, hogy például kicsérélje; a svédek szabadították ki, s ezután Svédországban telepedett le és ott dolgozott haláláig. „Magyarnak vallotta magát... de hát ez 1876-ban történt (mármint a születése), amikor Bécs egy kicsit közös főváros volt” (Szabadvány Ferenc, Természet Világa, 1983. október, 436. l.). Hevesy György már tanulmányainak egy részét is külföldön végezte és egész életében külföldön dolgozott, Wigner Jenő szintén — bár, had tegyem hozzá, egyikük sem egészen a maga jószántából —; Békésy és Gábor Dénes is külföldön érte el azokat az eredményeit, amelyekkel elnyerte a Nobel-díjat. De a legkirívóbb tünete a „mi” Nobel-díjasaink minden áron való szaporításának az, hogy magyarrá nevezik ki Zsigmondyt, akinek magyar eredetű családja már egy nemzedékkel az ő megszületése előtt Bécsben telepedett le és mindig osztráknak vallotta magát. Végül a csattanó: Lénárd Fülöp — vagy ahogyan ő magát mindig nevezte: Philip Eduard Anton von Lenárd, aki ugyan Pozsonyban született, de németnek vallotta magát, sőt, végzős német nacionalista, majd Hitler-rajongó volt, már a „Führer” hatalomra jutása előtt; nacionalizmusára jellemző, hogy egy négykötetes munkájának ezt a címet adta: Deutsche Physik...

(Kiegészítés a korrekúra olvasásakor. — A HVG olvasójának kiegészítését az 1983. évi utolsó számaiban egy másik olvasó még kiegészítette, pontosítását továbbpontosította. Ő még kettővel akarta növelni a „magyar” Nobel-díjasok listáját. Az egyik: a horvát származású Leopold Ruzicska, az 1939. évi megosztott kémiai díj nyertes, mivelhogy ő Vukováron született és még 1963-ban is beszélt magyarul. A másik: Andrew Schally, Egyesült Államok, orvosi díj 1977: neki a szülei (!) magyar származásúak, ő maga is beszél magyarul. Vajon hányad-iziglen tart a magyarság?)

Ennyit a tényekről. Amelyeket csürnek-csavarnak. De miért? Minek?

És itt van az, ami igazán aggaszt. Ha valakit magyarnak nevezünk, csak azért, mert Magyarországon született — ez még egyszerűen vitatható dolog. Am nem tekintetbe venni, hogy eredményeit nem Magyarországon érte el, nem a magyar tudomány és ipar vagy orvostudományi intézmények légkörében — nos, itt már a magyar megjelölésnek van valamely gyanús felhangja (ami bizony egyes említett Nobel-díjasokkal kapcsolatban egyesenes groteszk). De még a magyar „származás” is furcsa, és például az Egyesült Államokban az újabb időkben „kötőjeles amerikai”-nak (de amerikai) nevezik a felnöttként bevándoroltakat, nem pl. „mexikói (olasz, kínai stb.) származású amerikaiaknak”, hanem olasz-amerikaiaknak. E szerint tehát Wigner Jenő magyar-amerikai vagy magyar(országi) születésű amerikai tudós, és Gábor Dénes magyar születésű angol.

De vajon érdemes-e növelni a Nobel-díjasok számát? Valóban annyira egyértelműen meghatározza egy nemzet teljesítményeit Nobel-díjasainak száma? Bármennyire is nagyra becsülöm ezt a nemzetközi elismerést, én hátrahagyottan nemmel válaszolnék erre a kérdésre. Tudjuk jól, hogy a Nobel-díjak odaítélésénél van egyfajta, szinte tudatalatti részrehajlás a tőkés Nyugat tudósai (és művészei) javára, és ha érdemtelen ritkán kap is Nobel-díjat, érdemesek viszont kimaradnak, ha sorsuk a Földnek más vidékére vetette őket. Így hát a Nobel-díjasok száma nem objektív és nem abszolút mérőszáma egy ország teljesítményének. Az ilyenfajta „kisajátítások” tehát fölöslegesek, viszont becsúszik velük a nacionalizmus mérge a köztudatba. Ezért hát ideje volna felhagyni a „mi” Nobel-díjasaink számolgotásával.

P G P

(Székely Attila felvétele)

Színházi hírek

A nyáron visszaköltözött régi-új helyére a Szegedi Nemzeti Színház. Az évadzáron nyilvánosságra került a távozó és érkező névsora. Komoly erősítésnek ígérkezik, hogy Szegedre szerződött Kovács Lajos színművész és Arkosi Árpád rendező. A színház segédrendezője lett Almási Györgyi, aki a szegedi bölcsészkaron szerzett diplomát.

Új Történezt Acta

A JATE középkori magyar történelmi tanszékének gondozásában megjelenő legjobb acta tanulmányainak szerzői hazánk történelmének IX—XIV. század közötti időszakát teszik vizsgálatuk tárgyává. Tóth Sándor a IX—X. századi törzsszövetség problematikáját taglalva a fejedelmi méltóság szerepéről értekezik. Szegfű László a híres Deliberatio és a későbbi Gellért-legenda szövegvizsgálatát végzi el. Jánosi Mónika tanulmányában az ún. esztergomi zsinati határozatok keletkezésének kérdéseit vizsgálja. Almási Tibor dolgozatában az 1233-ban kötött beregi egyezmény körülményeit igyekszik tisztázni három pápai oklevél segítségével. Kristó Gyula igen jelentős elvi-módszertani kérdéseket, valamint forrásokkal adathalmozást tartalmazó tanulmányában, mely Stefan Pascu, a román történetírás képviselője által elmondottakkal vitázik.

Képzőművész-tábor Mártélyon

Idén nyáron huszonegyedik alkalommal rendezték meg az Országos Ifjúsági Képzőművész Tábor Mártélyon. A kéthetes tábort munkát a KISZ Központi Bizottsága és a megyei KISZ-bizottság támogatásával vásárhelyi művészek vezették. A szakmai munkát festőművész, szobrász, grafikus és muzeológus irányította. A több mint ötven fiatal magyar képzőművész mellett — a hagyományokhoz hűen — lengyel és jugoszláv alkotók dolgoztak a hangulatos mártélyi Tisza-parton.

Szokás, hogy a fiatalok képeikkel bemutakoznak a közönség lakóinak. Idén a Halászcsernye és a Bütyök csárda adott otthont a nyári vendégek alkotásainak. Az „igazi” kiállítás a tábor befejeztével a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban rendezték.

SZEGEDI EGYETEM

A József Attila Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola MSZMP és KISZ-bizottságainak lapja

Felelős szerkesztő:
GRÓF RÓZA
Szerkesztőség: 6720 Szeged, Dugonics tér 12. Telefon: 12-119
Megjelenik havonta kétszer Ára: 2,30 forint. Előfizetési díj: egy évre 36,00 forint
Terjesztik az intézmények KISZ-és szakszervezeti bizottságai
Kiadja a Csongrád Megyei Lapkiadó Vállalat Szeged, Tanácsköztársaság útja 10. sz. 6740
Telefon: 24-633 Telex: 82-282
Felelős kiadó:
Kispál Antal igazgató
Szegedi Nyomda Szeged, Bajcsy-Zsilinszky u. 28. 6720
ISSN: 0230-791X
1986. IX. 11. — 2394 —
Felelős vezető:
Surányi Tibor igazgató

Tanulmányok Kuba történetéből

A József Attila Tudományegyetem Latin-Amerika története kutatócsoportja és a TIT Csongrád megyei szervezete 1984-ben tudományos ülésszakot rendezett a kubai forradalom győzelmeinek negyedszázados évfordulója alkalmából. Az ülésszakon elhangzott előadások a közelmúlt-

ban jelentek meg. A kötetet tartalmazó: Fischer Ferenc: Az Amerikai Egyesült Államok katonai jelenléte és stratégiája a Karib-térségben a XX. század elején; Anderle Adám: Reformizmus Kubában a két világháború között; Petz György: A quiterasi örökség; Rozsnyai Jenő: A 30-as évek

kubai politikai harcai a magyar sajtóban; Kükövecz György: A baloldali válságától a forradalmi kibontakozás kezdetéig (Válaszok Kubában 1944—1953 között). A kötetet Kuba történetének magyar nyelvű válogatott bibliográfiája zárja.

Szellem, kellem, stílbravúr

A minap bementem a könyvesboltba, levettem egy könyvet a polcra, s beleolvastam. Már a legelső oldalon ilyen szövegek álltak:

„Na persze. Hiszen csak tizenkét éves leszel. — Tizenhárom. — Én is azt mondom.”

A könyvet azonnal megvettem, pendült-koppanó a fémhuzás az üvegtálcában, „grazie”, mondtam az elámult kasszírónak, zúgva érkeztem az utcára, tíz percig csapkodott utánam a lengőajtó. Közben rájöttem: a szerző, igen, a szerző valahonnan ismerős. De honnan? Törpöntem, s hová?... Végül kiderült, hogy Horváth Péter nem más, mint a „Hápe”, aki teljhatalmú ítésként vett részt a fiatal írók, költők VIII. országos találkozásán (ehhez az évhez képest igen régen), és úgy helybenhagyta az engem is magába foglaló prózaíró-szekciót, hogy az azonnali feloszlott, lévén: az lett a találkozó-nak... „Ért kalászként hulltak a fejek”, kajánkodott a költő-szekció, de mindez a múlt már, sőtleg régmúlt, emlékezni rá érdemtelen. Egyébként is, az egészet csak azért mondtam el, mert az eset kapcsán még anno eszembe ötlött a Halász-féle Művészpszichológia megállapítása, miszerint: a kritikus tevékenység ahogy a más szerzők íráskészsége, és termelékenysége fölötti elkeseredés. Nohát, Horváth Péter esetében erről szó sem lehet, hiszen aki ilyen könyvet tud írni, mint az Örözmene (ez képezi a jelen dolgozat tárgyát), abból az emberből csak a szakmai tudás beszélhetett akkoron, nem más.

A könyvet tehát egyszerűen olvastam, a végeért érve pedig, igen, honvágyat éreztem a benne foglalt világ iránt, melynek rövid ideig én is lakója lehettem. Márpedig ez az érzés a különféle tartalmi, formai, esztétikai, stilisztikai és egyéb mutatóknál biztosabban jelzi, hogy az írás jó. A történet maga egyébként egyáltalán nem vidám, mindnapok vannak benne, ki-

szolgáltatottság s az ő bölcs elviselése, mindez azonban úgy van megírva, hogy végigrohogtem és ámuldoztam a könyv minden egyes lapját (286 p., Kozmosz Könyvek). Föld felett, ég alatt lebeg a történet, néha maga a könyv is, dimenziók keringenek körötte s némi világűr. Ablak nyílik e mű által oly irányba, honnét csak visszatérni lehet, megokosodva, és valamibe, igen belenyugodva. Szármolnait tanít meg ez az opusz, kivonni az örömet mindenből, majd összeadni, azt megszorozni, az összeget pedig elosztani, valami ilyesmit próbáljat a szerző; esz-köze a stílbravúr, s bár tagadja, de utat mutat. Kétségtelen a hatásvadászat, ám Horváth Péternek joga van ehhez, „prózaágus”, akár könyve egyik hőse, Horváth úr, ki író szintén, tehát monomániás. Ez egyébként szintén nem baj, sőt, „a legnagyobb az egészben” — mondta nekem egy irodalomtörténetész annak idején —, „mikor tizolda-onként beszúr az ember a tanulmányba egy-egy szót, ill. morfémát, mi kizárólag rá, csak őreá vonatkozik...” Igen, már Freud dr. is megírta annak idején, hogy „ezeknek az elbeszélőknek a műveiben azonnal szemünkbe ötlök egy vonás: mindnek van olyan hőse, aki az érdeklődés központjában áll, s melyben föllelhető EN öfelsége, minden ábránd és minden regény hőse.” Most pedig Horváth Péternek egy másik könyvéből citálódik egy ideillő rész: „...a történetfoslány az ő ifjúságáról szól, önmagát igyekezett megfogalmazni... szétosztva jellemvonásait és élettényeit a különböző figurák között.”

Önkiterjesztés ez a könyv s az ellenkezője is, miként a világon minden műalkotás. Az író által, révén, miatt, érte és ellene létrejött világ öntörvényű, kerek egész, csakhogy... A: Örözmene utolsó mondata nem máshogyan olvasódik, de így: „A képzelet és a vágy fényei utolsót lobbantak Európa felett, az-

tán újra elfoglalta a hadállását az éjszaka.” Tehát az éjszaka. A műalkotást és befogadást kellő mennyiségű szakirodalom áttanulmányozása után lehelyesebb alighanem önnarkózisnak neveznünk. Gyökere: a művész rosszul érzi magát a valóságban, de nemcsak álmodozik egy lehetséges másikról, hanem meg is valósítja. Egy igen jelentős író így fogalmazta ezt meg... mivel a legnagyobb ritkaság, hogy az írott betűk életre halnak, isznak, verekednek, szeretőt tartanak, s a nap végén még ráadásul el is verik a szerzőt (...), elhatározza, hogy a meglévő világ helyett újat alkot, melyhez teljesen elegendő az alberleti szoba, egy filctoll, s a bohacspésként viszkető emlékek az elmúlt ótszáz évből...”

E világért az író általában keményen megdolgozik, az olvasók már kész eredményt kapnak általa. Ha jó a mű, nem érzékelik sem a jövedvet, bőséget, sem az írást és fogaknak tsikorgását, sem a dörgést és villámlást, mely közepett az opusz füstölögve előállt. Csak honvágyat éreznek a könyvbe zárt világ iránt, legszívesebben elmennének a lapok közé illusztrációnak elő-, utó-, szárszónak, epilógnak, fűlszövegnek. Nem minden műből könnyű visszatérni a valódi világba; egyébként azt hiszem, írtam én már olyasmit valahol, hogy nagy művek és gyenge emberek találkozására utóbbiak számára végzetes lehet. Erről persze az Örözmene esetében nincs szó, ettől függetlenül szép ez a szigeti álvalóság, játékos létsűrítmeny. Úgy mint Béres úr és neje. Horváthné és ura. Lakó néni, a lakó, az utcát el-, s visszahúzó Küszöb kutya, a láthatatlan, s ezért hallható feketerigó, a szerelmes világűr (enyhe Marquez-hatás, kicsinyben), a két ember által egymáson, s egyidejűleg végzett ritmikus mozgás, és az attól ugráló fazék, remek dialógok, nyelvi lelemények, fű-favirág, aztán az élet, melynek végén nincs halál.

FARKAS CSABA